

KRŠĆANIN PRED IZAZOVOM DEMOKRACIJE

Nikola Dogan

Na Sinodi biskupâ potkraj 1991. dublinski biskup msgr. Desmond Connel u svojem govoru u vezi s novom ujedinjenom Europom spomenuo je i imena utemeljitelja ujedinjene Europe: Robert Schuman, Alcide de Gasperi i Konrad Adenauer. Tri državnika različita političkog profila i različitih društvenih okolnosti ujedinili su se u jednoj zamisli, u ideji kako novu Europu izgraditi u jednu cjelinu koja će u svojoj raznolikosti biti jedinstvena, jaka i sigurna za sve svoje narode, kulture, jezike i religije.¹

Sva su trojica političara sazrijevala na iskustvu i strahotama drugoga svjetskog rata, živjela su u vremenu koje je bilo izranjeno nacionalizmom, fašizmom, tiranijom i svim drugim negativnim posljedicama jednog velikog rata. Predstavljajući tri velika naroda - Francuze, Talijane i Nijemce - ove je velikane ujedinjavala jedna i jedinstvena veza. Sva su trojica bili duboko uvjereni i osvjedočeni kršćani katolici. Schuman je bio poznati kontemplativac, De Gasperi veliki borac za načela kršćanskog morala u talijanskoj javnom životu, dok je Adenauer u poslijeratnoj Njemačkoj bio branitelj ljudskih prava naroda i tražitelj novih, kršćanskih vrijednosti za suživot mnogih u Europi, koja se ponovno radala iz praha i pepela drugo svjetskog rata.

Tražeci iskonsku dušu Europe, R. Schuman je nalazi u europskoj kršćanskoj tradiciji. Europa je prije svega kršćanski svijet - smatra on, i nastavlja: "Ujedinjena Europa odražava u sebi univerzalnu budućnost solidarnosti." Uistinu bile su to gotovo neostvarive misli za tadašnje vrijeme. Dovoljno je sjetiti se svega što se u drugome svjetskom ratu dogodilo između Francuske i Njemačke! Činilo se da nisu mogući nikakav dijalog, susret, pogotovo ne suradnja. Ipak, ta trojica političkih umnika uspjela su stvoriti temelje za novu, ujedinjenu Europu. Na prvom zasjedanju Europskog parlamenta u Strasbourgu godine 1985. zajednica je s

---

¹ Predavanje održano 28. ožujka 1993. prigodom Dana škole VBS Đakovo.

posebnim i dužnim poštovanjem Roberta Schumana proglasila "Ocem Europe".

Slično je govorio i papa Ivan Pavao II prigodom posjeta sjedištu Europske ekonomske zajednice u Bruxellesu 20. svibnja 1985. Papa izričito spominje imena trojice utemeljitelja europskog zajedništva i upozorava na to kako su oni postavili kršćanske temelje jedinstva u europskoj povijesti. Papa veli: "Mi smo još uvijek nasljednici dugih stoljeća u kojima se u Europi oblikovala civilizacija koja se nadahnjivala na kršćanstvu."² U tom kontekstu Papa ističe ulogu spomenute trojice političara kršćanskog nadahnuća, koji se nisu pomirili s rascjepkanošću Europe, nego su tražili nove temelje za slobodno i demokratsko europsko zajedništvo.

Tko bi danas mogao zaniijekati da se povijest ne ponavlja? Naša domovinska situacija u kojoj živimo slična je onoj koju su imali Schuman, De Gasperi i Adenauer nakon drugoga svjetskog rata.

Što može danas kršćanin učiniti za jedan novi svijet, svijet pravde i demokracije, dobrote i razumijevanja među narodima i ljudima? Sintagma suvremene i ujedinjene Europe jest proces demokratizacije kao temeljnoga pravca u stvaranju novoga svijeta. Otuda i naslov ovog referata: Kršćanin pred izazovom demokracije.

1. Kršćansko shvaćanje čovjeka

Govor o demokraciji pretpostavlja govor o čovjeku. Naime, da bi se o procesu demokracije kao međuljudskom odnosu moglo govoriti, potrebno je najprije razmotriti tko je čovjek i koje su njegove ljudske odrednice. Tu nam kršćanska biblijska antropologija daje osnovne elemente za pravilno shvaćanje čovjeka i njegova mjesta u svijetu.

Temeljna spoznaja kršćanske teologije o čovjeku izražena je u pojmu o ljudskoj osobi. Na osnovi biblijskog izvješća teologija tvrdi da je čovjek osoba. Što znači taj izričaj?

Biblija nas o tome obavješćuje ovim riječima: "Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori" (Post 1, 27). Analiziramo li temeljitije značenje tog izraza, naići ćemo na neke tipične značajke čovjeka.

Tako Bog čovjeka stvara kao biće za dijalog, za razgovor, jer samo se njemu obraća govorom, samo s njime dijalogizira. O tome svjedoče posebno prva tri poglavlja Knjige Postanka. Sva druga bića Bog stvara već kao gotova, dovršena bića. Najbolje se to očituje u usporedbi čovjeka s

---

² *Acta Apostolicae Sedis*. Commentarium officiale, Vol. LXXIII, 1986, 573.

instinktivnim svijetom životinja. Nasuprot njima čovjek je biće koje se tek mora ostvariti, on mora učiti, privikavati se, praviti pogreške i uz mnogo truda nešto naučiti. U svojim korijenima čovjek je biće mogućnosti. On nije stvar i tu leži i njegova veličina. Čovjek je jedno "ja", shvaćeno kao svjesno središte vlastite osobnosti. Ali njegovo je "ja" jedinstveno, neponovljivo, originalno. Čovjek je u konačnici osoba.³

Međutim, čovjek nije prepušten samo sebi i svojem usudu. On ima točno svoje određenje, on je u sebi stvoren sav za Boga. Bog ga stvara kao drago biće s kojim dijalogizira. Gledajući dublje u ljudsku narav, otkrit ćemo da je čovjek za Boga ono egzistencijalno "ti" u kojem Bog nalazi svojeg partnera za dijalog. Bog i čovjek pripadaju ontološki jedan drugome i to ostvaruju obostranim samodarivanjem. Vrlo plastično izražava tu istinu i Drugi vatikanski sabor kad veli: "Ta sličnost jasno pokazuje da čovjek, koji je na zemlji jedino stvorenje što ga je radi njega samoga Bog htio, ne može potpuno naći sebe osim po iskrenom darivanju samoga sebe" (GS 24).

Upravo je u tome tekstu ocrtano ono što u teologiji nazivamo transcendentnom određenosti čovjeka. Čovjek stvoren kao teomorfno biće, kao bogoliko biće stalno živi u tenziji između svojega konkretnoga stanja i potrebe da se ostvari. Drugim riječima, koliko god čovjek sebe ostvario u jednom trenutku svojega života, on ipak stalno teži za onim konačnim, za transcendentnim. On, i ne znajući, neizmjerljivo teži za Bogom kao izvoristom svojega bića. Njegovo osobno "ja" stalno je u traženju božanskoga "ti" kao apsolutne odrednice svoje naravi. U takvu traženju postoje i opasnosti od zabluda.

Tako se zatvoreno, nekomunikativno ljudsko "ja" pretvara u egoizam. S druge strane, neko "ja" koje je otvoreno samo kategoriji "mi", a nema komunikacije s drugim "ti", pretvara se u sterilni kolektivizam.

Stoga zaključujemo kako čovjek nije nikada do kraja ostvaren. On je stalno na putu prema drugom biću, on je otvoren za cijelu stvarnost, koju on opet stalno nadilazi. Njegova ga ontološka otvorenost upućuje na Boga. Tu leži i odgovor na pitanje tko je u konačnici čovjek: Čovjek je tajna koja se može otkriti i shvatiti samo u Bogu. Potkrijepimo to još jednim mišljenjem. "Čovjek nije stvar. On nije dogotovljen u jednoj dorečenosti čitavog svog dorećenja, svoje individualnosti. Nego čovjek postaje, biva rastom kroz život... On je biće otvoreno prema apsolutnom. Biće koje mora vječno nadilaziti samog sebe, makar samo za dašak, kako bi Rilke rekao. Biće upleteno u dva carstva: slobode i

---

³ Usp. W. KASPER, *Der persönliche Gott*. Antwort auf das Geheimnis des Menschen, Freiburg 1979.

determiniranosti. Čovjek je biće koje u sadašnjosti posjeduje i prošlost i budućnost."⁴

Očito je da je čovjek, s jedne strane, veliko biće. S druge, on je sebi samom zadaća: on mora tek postati čovjek. Pokraj sve svoje originalnosti i neponovljivosti čovjek je i društveno i političko biće. On sebe ostvaruje tek u zajedništvu s drugima i za druge. U tom zajedništvu vrlo važno mjesto ima ljudska sloboda koja znači da je čovjek takvo biće koje može misliti i tako se ponašati da uvijek bude odgovoran i svjestan svojih djela. Sloboda je za čovjeka bogatstvo, ali i izazov. Kao osoba čovjek je subjekt slobode koja izlazi iz same njegove naravi.⁵

U tome smislu on je u stalnome procesu rasta i sazrijevanja. Njegov rast i sazrijevanje svjedoče zapravo o njemu samome kao o slobodom biću koje samo sebe oblikuje. "Čovjeka nije Bog stvorio pa mu onda darovao slobodu, nego ga je stvorio slobodnim."⁶ Na osnovi rečenoga smijemo zaključiti da je cijela stvarnost, svijet u kojem čovjek sebe ostvaruje u službi njegova rasta i sazrijevanja. Čovjek nije stvoren radi svijeta nego je svijet stvoren radi čovjeka. Danas bismo mogli nadodati da čovjek nije stvoren radi novca ni radi nekih interesa, posebno nije stvoren radi nacije ili naroda. U biblijskim izvještajima otkrivamo temelje kršćanskog antropocentrizma.

Zato čovjek, da bi našao sebe, stalno oblikuje i preoblikuje svijet u kojem živi. Da bi utažio glad, čovjek stvara dobra kojima sebi osigurava materijalni život. Tako nastaje ekonomija. Da bi sebe i svoje najbliže zaštitio i osigurao im miran život, čovjek stvara politiku. U konačnici, da bi osmislio život, da bi svojemu nemirnom srcu pružio odgovor o smislu, čovjek traži apsolutnoga, Boga. Tako nastaje religija.

I ekonomija i politika i religija imaju jednu svrhu i jedan smisao: omogućiti čovjeku rast i sazrijevanje u cjelovitu osobu. U takvoj stvarnosti, u kojoj je čovjek središte zanimanja, demokracija postaje ono sredstvo koje čovjeku u svim slojevima njegova života omogućuje ostvarenje samoga sebe.

Sve ovo morao bi imati pred očima kršćanin koji pristupa čovjeku i stvarnosti, jer upravo je Bog postavio demokratsku normu koja čovjeka vrednuje kao najvišu vrijednost u svijetu. U Bogu su, dakle, korijeni

---

⁴ I. CVITANOVIĆ, *Čovjek pred misterijem drugoga*, u: Mi, Crkva i drugo, Zagreb, 1971, 171.

⁵ K. RAHNER, *Grundkurs des Glaubens. Einführung in den Begriff des Christentums*, Freiburg im Breisgau 1976, 42.

⁶ I. CVITANOVIĆ, nav. dj. 174.

ispravno shvaćene demokracije i njezina značenja. No proanalizirajmo pobliže pojam demokracije i njezinih zadaća.

2. Demokracija traži čovjeka

Najkraća definicija demokracije tvrdi da je "demokracija poredak u kojem vlast pripada narodu".⁷ Jednostavno rečeno demokracija je mogućnost da svaki čovjek i građanin sudjeluje u stvaranju društva. Prva vrijednost u demokraciji nije samo društvo, nego pojedinac, čovjek.⁸ Demokracija se može definirati i kao desakralizacija carske vlasti, kao sekularizacija političke vlasti, kao sredstvo za ostvarenje većih sloboda okupljanja, slobode tiska, jednom riječju, građanskih sloboda. Značajka demokracije jest njezina dinamičnost, njezino stalno događanje.⁹

Polazište svih razmišljanja o demokraciji jest spoznaja da je čovjek političko biće. Politiku shvaćamo kao skrb za sve čovjekove potrebe u njegovu svakidašnjem životu. Budući da je svaki čovjek upućen na drugoga, on nužno mora voditi računa i o tome drugom čovjeku. Tu se rađa njegova politička narav. U stalnoj skrbi za zajedništvo pojedinci se udružuju u razne skupine da bi tako lakše rješavali probleme. Ovdje i nastaju često stvarni problemi odnosa pojedinaca i grupe i grupe i pojedinaca. U svakom zajedništvu osnovno sredstvo uređenja međuljudskih odnosa jest dogovor o prenošenju prava pojedinaca na grupu, na državu. Tako je država zajednica koja se skrbi za sve potrebe građana pojedinaca, ali i same zajednice. U toj skrbi za državu je vrlo važna vlast kojom ona može ostvarivati zadaće koje su joj postavljene.

U tom je kontekstu demokracija shvaćena kao politička kategorija pomoću koje i pojedinac i zajednica ostvaruju sebe i svoje poslanje. No demokraciju je potrebno promotriti u njezinim najdubljim korijenima koji su antropološki, ali i teološki.

Gledano antropološki, demokracija je živi proces među ljudima koji čovjeku omogućuje da se ostvari u punoj ljudskosti. Ona je prvi preduvjet za ostvarenje svih ljudskih sloboda. Moramo, ipak, ovdje upozoriti na činjenicu da se demokracija ne stvara u državi. Ona svoje korijene ima u samom čovjeku.¹⁰ Suodnos čovjeka i demokracije jest suodnos u kojem

---

⁷ B. KLAJČ, *Rječnik stranih riječi*. Tuđice i posudenice, Zagreb 1988, 275.

⁸ Usp. G. GIANNINI, *La democrazia più che alle istituzioni è legata all'uomo*, u: *L'Osservatore Romano*, Nr. 250, 1992. 3.

⁹ J. MOLTSMANN, *Kirche in der Kraft des Geistes*. Ein Beitrag zur messianischen Ekklesiologie, München 1975, 199.

¹⁰ J. MOLTSMANN, nav. dj., 200.

čovjek traži svoje zrelo ljudsko biće, a demokracija mu to omogućuje. Demokracija je odgovor na zahtjev ljudskog života.

Iz svega slijedi da je demokracija u stalnom traženju čovjeka. Ona je u trajnoj službi čovjeka i njegova ljudskog samoostvarenja.¹¹ Vrlo je važno upozoriti na tu činjenicu da je demokracija za čovjeka, da joj je prva vrijednost i zadaća čovjek, a tek potom država, zakon, strukture kao drugotne vrijednosti. Tamo gdje je demokracija, tamo je ozračje ljudskog dostojanstva i poštivanja ljudskih prava. Temeljni kamen svake demokracije ljudska su prava, koja su istodobno i kriterij stvarnosti i ispravnosti demokracije.

Definicija demokracije koju smo već spomenuli, a koja veli da je "demokracija poredak u kojem vlast pripada narodu", nosi u sebi naglasak na pojmu "vlasti". Za pravu demokraciju vlast je tek sredstvo kojim demokracija ostvaruje ljudsko dostojanstvo. Možda bismo to mogli razjasniti riječima iz enciklike pape Ivana Pavla II "Stota godina": "Autentična demokracija moguća je samo u pravnoj državi i na osnovi ispravna shvaćanja ljudske osobe. Zahtijeva da se ostvare nužni uvjeti za unapređenje bilo pojedinih osoba odgojem i formacijom prema istinskim idealima bilo "subjektivnosti" društva stvaranjem struktura udioničtva i suodgovornosti... Demokracija bez načela lako se pretvara u otvoreni ili skriveni totalitarizam, kako to pokazuje povijest."¹²

Zanimljivo je vidjeti kako enciklika vidi korijene totalitarizma. Čovjek je, prema Enciklici, transcendentno biće koje svoje ostvarenje nalazi samo u Bogu. Ako mu se transcendentnost njegove naravi zanijeće, tada "trijumfira sila vlasti":

"Korijen modernog totalitarizma, dakle, može se naći u negaciji transcendentnog dostojanstva ljudske osobe, vidljive slike nevidljivoga Boga, i upravo zato, po samoj svojoj naravi, subjekta pravâ što ih nitko ne smije vrijedati: ni pojedinca, ni grupa, ni klasa, ni nacija, ni država" (SG 44).

Stoga nijedan politički sustav koji niječe transcendentnost, Boga, a time i samog čovjeka, ne može biti demokratski. U demokraciji mjerilo su upravo čovjek i njegov put prema Bogu. To su temeljna teološka i ljudska prava o kojima želimo još jasnije nešto reći.

¹¹ "Ustvari, demokracija je društvo koje se stavlja na službu osobe i tek kada želi da se osoba potpuno realizira, može pružiti istinsko služenje" M. SRAKIĆ, *Demokracija - što je to?* u: "Vjesnik dakovačke i srijemske biskupije", 1-2/92, 2.

¹² *Centesimus Annus (Stota godina)*. Enciklika pape Ivana Pavla II, br. 46.

3. Demokracija ostvaruje ljudska prava

Demokracija se najbolje očituje u ostvarenju ljudskih prava: prava na život, slobodu, dostojanstvo i sigurnost. Ljudska prava počivaju na istini o jednakosti svih ljudi. Već u staroj grčkoj filozofiji postoji spoznaja kako su svi ljudi na osnovi ljudske naravi jednaki. Razlike su među njima izvanjske i nebitne. Ciceron nasuprot idealu takozvanog "homo romanusa" stavlja ideal "homo humanusa". Kriterij nije više Rimljanin ili Barbar, slobodnjak ili rob, nego čovjek ili nečovjek.¹³

U prvome članku francuskog ustava iz godine 1789. stoji zapisano: "Ljudi se rađaju slobodni i jednaki u pravima i takvi ostaju." Ustav ruske socijalističke federacije iz godine 1918. u vezi s ljudskim pravima upozorava samo na ona prava koja pojedinac dobiva od države, njezine vlasti i sile. Očito je na djelu velikodržavno shvaćanje ljudskih prava

Moramo ovdje u govoru o ljudskim pravima upozoriti na prvu od demokratskih normi u kojoj se jasno tumači odnos između pojedinca i države: nije čovjek radi države, nego je država radi čovjeka.¹⁴

Gledamo li točnije i sadržaj govora o ljudskim pravima, uvidjet ćemo da taj govor svoje korijene ima u europskoj povijesti, još točnije, u procesu kristijanizacije Europe. U tome procesu čovjek je nužno stavljen pred pitanje o svojem suodnosu s državom. Temeljna je spoznaja kršćanske antropologije da je čovjek "slika Boga". Kao slika živog Boga čovjek je nosilac svih prava, a država tek onoliko koliko joj čovjek udijeli. Prva vrijednost za kršćanstvo nije država, niti vlast, ni sila, nego čovjek i njegovo teološko dostojanstvo. Iz toga slijedi da su ljudska prava temelj državnoga prava, ne obratno. Naš govor predpostavlja kršćansku europsku kulturu i kršćansko naslijeđe. Gledano u praksi, Europa, ima svoj identitet u kršćanstvu, iako je to danas na mnogim mjestima zaboravljeno. Zato pravo na čovjeka ima samo Bog, pa su Božja prava u temeljima ljudskih prava.¹⁵

¹³ "Cicero stellte dem altrömischen Ideal des homo romanus das höhere Ideal des homo humanus entgegen. Der entscheidende Gegensatz lautet dann nicht mehr: Römer oder Barbar, Freier oder Sklave, sondern Mensch oder Unmensch bei Römern und Barbaren, Freien oder Sklaven" J. MOLTMANN, *Die Menschenrechte*, u: *Das Experiment Hoffnung. Einführungen*, München, 1974, 166.

¹⁴ J. MOLTMANN, *Das Experiment Hoffnung. Einführungen*, München, 1974, 167.

¹⁵ J. MOLTMANN, *Theologische Erklärung zu den Menschenrechten*, u: J. M. LOCHMAN / J. MOLTMANN (Hrsg.), *Gottes Recht und Menschenrechte*, Neukirchen, 1976, 47.

Uzmemo li takva mjerila za demokraciju, moramo ustvrditi da je zadaća državne zajednice, društva, vlasti ostvarivanje procesa oslobađanja čovjeka od svih neljudskih, nedemokratskih odnosa i okolnosti. Ideal demokracije nije povijesno mirovanje, nego dinamični proces koji stalno stvara kvalitetnije odnose ljudskog oslobađanja od neljudskih relacija.¹⁶ Taj proces oslobađanja čovjeka od nečovječnih odnosa možemo smatrati stalnom zadaćom društva u produbljanju i stvaranju kvalitetnijih ljudskih prava.

U našoj tragičnoj situaciji ovo razmišljanje zvuči gotovo cinično, možda čak nestvarno. Jedan analitičar i dobar poznavatelj suvremenih političkih strujanja kaže: "Ma koliko nam bilo krivo, američka se administracija uporno drži doktrine da je globalna stabilnost važnija od svega ostaloga. I pri tom će hladnokrvno žrtvovati i demokratske principe i ljudska prava, prijateljevat će i s diktatorima, nagađat će se i s crnim vragom. S time bi svaki realni političar na ovim našim prostorima morao računati".¹⁷

Ipak, iako je ovo mišljenje i realno i iznenadujuće, temeljni stav demokratskoga svijeta još je uvijek inzistiranje na ostvarenju ljudskih prava. Iskustvo fašističkog terora u drugome svjetskom ratu navelo je mnoge narode da nakon rata godine 1945. ustanove Organizaciju ujedinjenih naroda, a nešto poslije, godine 1948, donesu i Opću deklaraciju o ljudskim pravima. Baš na osnovi iskustva fašizma naglašavana je uloga države kao zaštitnika u ostvarenju ljudskih prava. Tako su sve države međunarodno priznale ljudska prava.

Nakon svih ovih analitičkih riječi zanimljivo je čuti kako se Crkva i kršćanstvo postavljaju prema ljudskim pravima.

4. Crkva i demokracija

Crkva je po svojoj naravi mjesto gdje kršćanin živi svoju vjeru u zajedništvu s drugima. Biti kršćanin znači biti s drugima u vjeri, s njima dijeliti sve brige i radosti. To je stalna zadaća i briga čovjeka koji vjeruje u Isusa Krista. Imajući pred očima tu zadaću suvremena Crkva traži nove putove za ostvarenje svojega poslanja u službi za čovjeka. Crkva je zajednica okupljena u Kristu i kao takva ona se mora skrbiti za svakog čovjeka, jer svaki je čovjek slika Boga i živi član Crkve. Stoga i sama Crkva u novijim dokumentima ističe da je "čovjek prvi i osnovni put Crkve, put

---

¹⁶ J. MOLTMANN, *Kirche in der Kraft des Geistes*, 199.

¹⁷ T. BUTORAC, *Kratkovidni optimizam*, u: "Danas", 524, 1992, 42.

što ga je zacrtao sam Krist, put što nepromjenljivo prolazi kroz otajstvo Utjelovljenja i Otkupljenja" (Redemptor hominis 14).

O ovoj temi slično govori već spominjana papinska enciklika "Stota godina":

"Humane znanosti i filozofija od pomoći su kako bi se protumačilo središnje mjesto čovjeka unutar društva te se on osposobio da bolje razumije sebe samoga ukoliko jest 'društveno biće'. No samo mu vjera potpuno otkriva njegov istinski identitet, a upravo iz nje izrasta socijalni nauk Crkve, koja, služeći se svim doprinosima znanosti i filozofije, želi pomagati čovjeku na putu spasenja" (SG 54).

Načelo svojega stava i odnosa prema čovjeku Crkva nalazi u odnosu što ga je Isus Krist imao prema čovjeku. Analiziramo li konkretnije kakav je odnos imao Isus prema konkretnom čovjeku, zapazit ćemo da se on vrlo često kretao u društvu onih koji su bili odbačeni na rub tadašnje civilizacije: bolesni od neizlječivih bolesti, javni grešnici, pripadnici drugih naroda, carinici, inače ozloglašeni zbog korupcije i krađe.

Međutim, sam Isus postavlja načelo svojega odnosa prema ljudima u razgovoru sa svojim suvremenicima:

"Kad je poslije toga Isus sjedio za stolom u njegovoj kući, dođoše mnogi carinici i grešnici te sjedoše za stol s njim i s njegovim učenicima. Kad to opaziše farizeji, upitaše njegove učenike: "Zašto vaš učitelj jede s carinicima i grešnicima?" Kad to Isus ču, odgovori: "Ne treba zdravima liječnik, nego bolesnima" (Mt 9, 10-12). Uopće Isusov stav prema čovjeku bio je vrlo izazovan za njegove suvremenike.

Ipak, temeljni i načelni stav Isus zbija u nekoliko riječi, kad u disputi s farizejima o trganju klasja u sveti dan subotu, odgovara: "Subota je stvorena radi čovjeka, a ne čovjek radi subote" (Mk 2, 27).

Isus ne mijenja židovski zakon, on mu daje novi sadržaj i novo usmjerenje. I tu za njegove kritičare počinje pravi problem. S kojim pravom on to sve čini?

Ovakav Isusov stav dosljednost je cijeloga njegova poslanja. Možda najjasnije Isus na svoju službu upozorava u odgovoru sinovima Zebedejevim, koji su Isusa shvaćali više kao političkog moćnika, nego kao Mesiju: "Naprotiv, tko želi biti velik među vama, neka bude vaš poslužnik! A tko želi biti prvi među vama, neka bude vaš sluga po primjeru Sina Čovječjega, koji nije došao da mu služe, nego da on služi i da dadne svoj život kao otkup mjesto svih!" (Mt 20, 26-27).

Isusovo djelo otkupljenja sastoji se u trajnoj službi za čovjeka. On je sav za čovjeka.¹⁸ Prva je vrijednost za njega čovjek kojega želi

¹⁸ E. JÜNGEL, *Gott - für den ganzen Menschen*, Einsiedeln, 1976, 23.

dovesti u zajedništvo s Bogom, u kraljevstvo Božje. Tako se kraljevstvo Božje - središnja tema cjelokupnoga Isusova naviještanja - ostvaruje već sada. Ono nije ostavljeno tek za neko dolazeće vrijeme, nego se ostvaruje sada, "hic et nunc". Što je u biti sintagma kraljevstvo Božje? Evo jednog odgovora: "Gdje bolesni ozdravljaju, izgubljeni se vraćaju na pravi put, prezreni bivaju prihvaćeni, siromašni otkrivaju svoje dostojanstvo, okoštali oživljuju, umornima život se pomlađuje i rada - tu počinje kraljevstvo Božje. Počinje kao sjeme. Njegove su klice već u ovaj život posadene i tako nam je iskustveno." ¹⁹

Bit kraljevstva Božjeg je prebivanje Boga u svijetu i u ljudskom životu. Ono označava Božju blizinu, jer tamo gdje je Bog, tamo je život, a tamo gdje Boga nema, tamo je pakao. To najbolje izriču riječi iz Knjige Otkrivenja: "Evo stana Božjeg među ljudima!" (Otk 31, 3). Bog prebiva među svojima i sve što postoji prožima svojom božanskom snagom i ljubavlju. Stoga i pisac Otkrivenja kliče: "Evo sve činim novo."

Isus Krist i njegovo djelo otkupljenja kozmička su inkarnacija Božanskoga za sve ljude. On je kraljevstvo Božje "već sada među nama". U takvu ozračju i čovjek i svijet dobivaju novu dimenziju, dimenziju otvorene budućnosti prema zajedništvu Boga, čovjeka i svijeta. Sve dok Bog ne bude sve u svemu, sve dok njegova sila ne prožme i posljednji atom i time oživi stvarnost, sve dotle dok je kraljevstvo Božje na putu, kršćaninu kao najdublja snaga ostaje nada u budućnost. Nadati se tipično je ponašanje kršćanina. Zato i Crkva ima zadaću u današnjemu svijetu naviještati Isusa Krista - nadu za novi svijet. On je vidljivo svjedočenje Božje ljubavi prema čovjeku. Čovjek je i za Crkvu prvi i glavni put služenja i ostvarenja vlastitoga poslanja. No i za svakog je kršćanina čovjek, bližnji, onaj put na kojemu se ostvaruje njegovo kršćansko "biti ili ne biti".

Štoviše, Isus je svojim djelom mnoge oslobađao od neljudskosti, zla, bolesti, socijalnih i drugih nepravdi, od rasnih i nacionalističkih uskogrudnosti. Crkva mora isto tako postupati, ona mora biti mjesto čovjekova oslobađanja od svih zala koja ga onečovječuju. Napokon i svaki kršćanin, ako želi biti vjeran svojem poslanju, mora nastaviti službu oslobađanja čovjeka, subrata, bližnjega od nepravde, neljudskosti i pakla. On mora živjeti praksu slobode i oslobođenih u Bogu. ²⁰

---

¹⁹ J. MOLTMANN, *Najprije kraljevstvo Božje*, u: "Crkva u svijetu", 3, 1990, 226.

²⁰ "Für die Vermenschlichung der Welt arbeiten heisst für Gott arbeiten, heisst den ganzen Menschen in jedem Menschen und also in allen zu entwickeln das göttliche Urbild. Weit davon entfernt, "Opium für das Volk" und "Verführung der Geister" zu sein, ist der Gott, der den Menschen im

5. Kršćanin pred izazovom demokracije

Kršćanin pred izazovom demokracije - tema je koja mora nužno provocirati svakoga koji se ispovijeda Kristovim učenikom. Zato je vrlo važno postaviti i neka osnovna načela prema kojima se kršćanin mora ravnati. Pristup svijetu i ljudima mora biti pozitivan. Kršćanin ne smije smatrati da je konkretna stvarnost plod zla, učinak neke nevidljive sotonske sile. Svijet je djelo Božje dobrote, a ljudi su stvoreni kao Božja ljubljena bića. Idemo li još korak dalje, vidjet ćemo da je Božja dobrotu izvor svake druge dobrote: "Za Bibliju je život najviše dobro od svih dobara. Dobro je ono što služi životu, zlo je ili grešno ono što je usmjereno protiv života."²¹ To je prva i osnovna spoznaja kršćanina pred stvarnošću. Život je dar, znak Božje dobrote i Božje ljubavi.

Kao razumno biće čovjek se nalazi u vrlo kompleksnoj situaciji. On sebe istodobno ima i nema. U svakome trenutku on osjeća da je vrijednost, da sebe posjeduje, ali da to još nije ono što bi ga zadovoljilo, smirilo i konačno učinilo sretnim. Čovjek sebe nalazi i otkriva tek u odnosu prema drugome. Nužno je stalno traženje drugoga da bi našao sebe.²² Međutim, taj drugi za kojim čovjek teži nikada ne može do kraja smiriti ljudsko traženje i pružiti pravi identitet. Koliko god se ostvario odnos između dvije osobe, on još nije u stanju donijeti mir i konačnu sreću. Čovjek sebe nalazi samo u onom Drugom, u Bogu. Ljudska autonomija istodobno je i teonomija. Čovjek bez Boga tragično je i neostvareno biće.²³

Cijelu ovu problematiku možemo izraziti riječima sv. Pavla: "Držim, doista, da patnje sadašnjega vremena nisu dostojne usporedbe sa slavom koja će se objaviti u nama. Tà cjelokupno stvorenje ustrajno iščekuje ovo objavljivanje sinova Božjih - stvorenje naime bijaše podvrgnuto ispraznosti, ne svojevoljno, nego od onoga koji ga podvrgnu - u nadi da će se i samo stvorenje osloboditi ropstva raspadljivosti da sudjeluje u slobodi slave djece Božje" (Rim 8, 18-21).

Geist der Liebe und der Freiheit erschaffen hat, der Befreiergott, der in der Freiheit liebt und in der Liebe befreit, und dabei den Eifer eines jeden unterstützt, der für die Freiheit wirkt, wenn er es mit Liebe tut..." B. FORTE, *Trinität als Geschichte*. Der lebendige Gott - Gott der Lebenden, Mainz, 1989, 185.

²¹ H. HAAG / K. ELLINGER, *Stört nicht die Liebe*, Freiburg im Breisgau 1986, 13.

²² M. BUBER, *Ich und Du*, Heidelberg, 1983, 37.

²³ R. LATOURELLE, *Man and his problems in the Light of Jesus Christ*, New York, 1983, 302.

Upravo pojam "ropstva" kako ga Pavao tumači pokazuje stanje ljudskog života: biti pod zakonom prolaznosti a težiti za neprolaznošću, živjeti u imanenciji stalnu tenziju transcencije. Očito je da čovjek teži za onim što nadilazi njegovo tuzemno iskustvo. Ta stvarnost za kojom čovjek teži jest sloboda bića, punina života, konačno smirenje i sreća.

Sve je to rečeno da bi se lakše i bolje shvatilo u kakvu je teološkom i antropološkom ozračju kršćanin kad razmišlja o sebi i o demokraciji. Demokracija je izazov, naravni izazov za kršćanina, jer on na svijet, na čovjeka gleda teološki. Za njega je svaki čovjek slika Božja. Čovjekovo dostojanstvo leži u bogolikosti kao izvoru njegova bića. Svoju narav čovjek ipak mora ostvariti, jer nikada nije potpuno svoj. Njegov je cilj u budućnosti u kojoj se ostvaruje zajedništvo Boga i čovjeka. To je ostvareno kraljevstvo Božje.

Na osnovi te istine kršćanin se postavlja prema cijeloj stvarnosti. On se vrlo jasno mora angažirati u oslobodenju svakog čovjeka od njegove nečovječnosti. Tako se rada proces demokracije u kojoj se mijenja svijet i stvaraju novi, humani odnosi. Osloboden od svih robovanja, čovjek se konačno nalazi pred posljednjim oslobađanjem, onim od ropstva smrti i raspadljivosti. To ne može učiniti on sam, to za njega čini sam Krist. Drugim riječima, kršćanin - poput Krista - mora biti u službi čovjeka i svijeta. Tako on ostvaruje kraljevstvo Božje već sada, on je nositelj mira i oslobađanja, nositelj procesa demokracije.²⁴

S pravom ovdje možemo ponoviti riječi kojima je Isus označio sebe i svoju službu, a koje se slikovito odnose i na svakoga kršćanina: "Na meni je Duh Gospodnji, jer me pomazao. Poslao me da donesem Radosnu vijest siromasima, da navijestim oslobodenje zarobljenicima i vraćanje vida slijepcima, da oslobodim potlačene, da proglasim godinu milosti Gospodnje" (Lk 4, 19-19).

Zaključujući, smijemo reći da je demokracija za kršćanina izazov u vjeri, jer ona je teološki izazov. Za njega postoji samo jedna demokracija - ona koja kao prvu vrijednost u svojem središtu vidi čovjeka. Kršćanin tako postaje nositeljem napretka, slobode, demokratičnosti i sveopćeg bratstva među ljudima. Za njega više ne postoji odnos sluga - gopodar, muško - žensko, siromašno - bogato ili čisto - nečisto. Kršćanin ostvaruje svijet novih vrednota koji je drukčiji od onoga konzumnog, diplomatsko-političkog. Jednom riječju, kršćanin u svojem pravom biću jest građanin demokratskoga svijeta.²⁵

²⁴ B. FORTE, nav. dj., 185.

²⁵ E. SCHILLEBEECKX, *Christliche Identität und kirchliches Amt*. Plädoyer für den Menschen in der Kirche, Düsseldorf, 1985, 34-35.

□ *Zusammenfassung*

Unter dem Titel "Der Christ vor der Herausforderung der Demokratie" versucht der Autor die Beziehungen zwischen dem Christsein und der Demokratie zu untersuchen.

Der Ausgangspunkt für diese Untersuchung liegt in der christlichen Anthropologie. Gott schuf den Menschen als sein Bild, als Abbild seiner göttlichen Natur schuf er ihn. Daher des Menschen Wert und seine Würde. Sein Leben ist aber ein Werdegang: Er muß sich selbst erst schaffen. In dem Prozeß seiner Menschwerdung muß er alle Hilfsmittel dazu benutzen.

Die Demokratie, verstanden als ein Mittel zum Menschwerden des Menschen, ist die erste Voraussetzung für eine human und christlich verstandene Welt. In der Mitte ihrer Interessen befindet sich das Wohl des Menschen und seiner Welt und nicht die politische Macht und ihr Joch.

Daraus folgt für den Christen der Aufruf, in der Welt neue Beziehungen zu schaffen, damit sich jeder Mensch verwirklichen und somit der Frohbote des Königreiches Gottes werden kann. Der Christ ist von seiner theologischen Natur her zur Demokratie aufgerufen und für sie bestimmt.